

Alexandr Sergejevič
Puškin

Evžen Oněgin

Evžen Oněgin

*Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Translation © Milan Dvořák c/o Dilia, 1999

Cover © Daniel Pocar, 2025

© DOBROVSKÝ s.r.o., 2025

ISBN 978-80-277-5548-6 (pdf)

Alexandr Sergejevič
Puškin

Evžen
Oněgin

$\frac{1}{4}$
O₀

PROČ ZASE ONĚGIN

Je to už dost let, co mě tehdejší redaktorka nakladatelství Odeon, vynikající rusistka Lída Dušková vyzvala, abych pořídil nový překlad Evžena Oněgina. Vyslovila přitom názor, že do češtiny, toho dynamicky se rozvíjejícího jazyka, by se klasická díla všech světových literatur měla překládat pokud možno pro každou generaci nově. Autorka tehdy nejnovějšího, tenkrát již také třicetiletého překladu Olga Mašková byla zrovna v oficiální klatbě a její dílo spolu s ní. Jediným známým překladem byl tedy u nás nadále dnes již klasický převod Horův.

Přeložil jsem tehdy první kapitolu, ale z projektu nakonec sešlo. Po léta mi zůstala ležet v zásuvce. O půldruhého desetiletí později jsem se rozhodl tu práci přece jen dokončit. Lákalo mě podívat se na klasické dílo ruské literatury z úhlu, který není lidem mimo úzký kruh zasvěcenců příliš znám.

Oněgin není jenom milostnou historií, v níž nejprve A miluje B a B nemiluje A a potom je to zase naopak. Je to také rozsáhlé líčení života a myšlenkového světa vzdělané i méně vzdělané ruské šlechtické společnosti v Puškinově době. Puškin, tento „jediný renesanční člověk v Rusku“, jak se o něm vyjádřil Berďajev, je nejen lyrický a romantický, ale často také ironický a jízlivý. Ve svých úvahách o prázdném pachtění za pozlátkem a marnostmi tohoto světa je to moderní intelektuál se vším všudy.

Uvedu na drobném příkladu, co mám na mysli. Mnoho lidí třeba Evžena Oněgina vnímá spíše jako literární předlohu pro Čajkovského operu. Jako původní Puškinovy myšlenky pak

chápu obsah árie knížete Gremina (tak se ostatně u Puškina nikdo nejmenuje, Taťanin manžel je označen nanejvýš jako kníže N.) o tom, že „láska kvete v každém věku“, v níž kníže opěvuje Taťanu, která v něm, zralém muži, uprostřed plískanic a šedi života znovu probudila lásku, mládí a štěstí. Puškin ale v devětadvacáté strofě osmé kapitoly píše mnohem skeptičtěji:

Láska nám v každém věku vládne.
Jen mladým srdcím ale je
deštěm, jenž v jarních bouřích padne
do polí plných naděje.
Je pršky vášně osvěžují,
bohatý květ pak na nich bují,
a jak je zdrávo pro život,
vydává časem sladký plod.
Když s podzimem však vadnou lada,
je smutný pohled, přátelé,
na stopy vášně vyčpělé.
Děšť ve studených bouřích padá
ne do luk, ale do bažin,
a kolem lesy obnaží.

Kdo se nad tímhle zamyslí, jistě uzná, že tu autor říká prakticky opak toho, co Čajkovského kníže Gremin.

Ty rysy Puškinova díla, na které chci ve svém překladu upozornit, jsou myslím velmi dobře patrné v první kapitole románu, ale i na četných místech kapitol dalších. Tím nechci říct, že mám v úmyslu zrušit hlavní smysl díla, kterým je přece jen velký milostný příběh. Přál jsem si jen uvést obě složky do náležité rovnováhy.

Pro zajímavost jsem zařadil také naskicované úryvky ze zamyšlené desáté kapitoly, kterou autor nedokončil a již by stejně za vlády svého nejvyššího cenzora cara Nikolaje (Mikuláše) I.

nemohl nikdy vydat, protože tu vyjadřuje sympatie ke svým přátelům děkabristům, které car v prosinci 1825 tvrdě potlačil, vůdce dal popravit a řadu dalších poslal do dlouholetého vyhnanství na Sibiř.

Milan Dvořák

Byl ješitný, a navíc plný oné zvláštní pýchy, která vede k tomu, že se člověk lhostejně hlásí ke svým dobrým a špatným skutkům, což pramení z pocitu nadřazenosti možná jen domnělé.

(Ze soukromého dopisu)

*Ne abych zářil v pyšném světě,
jen že mám chválu přátel rád,
něco, co více hodno je tě,
bych ti, můj čtenáři, chtěl dát,
co víc je hodno duše krásné,
jíž vládne vzletný, čistý sen,
v čem poezie nepohasne,
v čem prostý duch je veleben.
Nic naplat, vychutnávej slastně
těch kapitolek pláč i smích,
kde radosti se mísí s žaly
a s lidovostí ideály.
Je to plod hříček nedbalých,
dob lehké noční inspirace
mých nezralých i zvadlých dní,
i chladné rozumové práce,
i srdečního soužení.*

KAPITOLA PRVNÍ

Má naspěch žít a chvátá prožít city.
kníže Vjazemskij

I

„Můj strýc, ten vzor všech dobrých mravů,
se cítil vážně churavý.
I vzbudil vážnost k tomu stavu.
Ten nápad ho snad proslaví.
Rozhodně jiným směr tím udá.
Jenomže proboha, ta nuda,
pečovat o nemocného,
dnem nocí nesmět od něho!
Je mistrem nestoudného lhaní,
kdo s položivým rozkládá,
polštář mu rovná pod záda,
truchlivě nosí užívání
a v duchu cedí zas a zas:
Kdy už tě, chlape, vezme ďas?“

II

Tak mladý hejsek vlastní osud
hodnotil v dostavníku – s tím,
že Zeus o něj dbal až dosud
a vybavil ho dědictvím.
Ludmiliným a Ruslanovým
přátelům bez meškání povím,
kdo vlastně je ten hrdina,
o němž tu román začíná.
Oněgin je můj dobrý přítel
a narodil se u Něvy,
odkud snad, čtenáři, jste vy,
či kde se blýsknout pokoušíte.
I já jsem kdysi měl ten cíl,
sever mi ale uškodil.¹

III

V úřadu domohl se chvály
pan otec za své úsilí.
Ročně však pořádal tři bály,
a tak se dluhy vršily.
Synovi ovšem osud straní –
nejdřív měl *Madame* na hlídání,
pak *Monsieur* převzal k učení
to neposedné stvoření.
Monsieur l'Abbé, pán nijak rázný,
byl spíše samá legrace,
poučky v žerty obracel
a neobtěžoval ho s kázní.
Denně ho nechal vyběhat,
kde listím šumí Letní sad.

IV

Nastal čas nerozvážných skutků,
nejasných snů a vzpurných scén,
světobolů a nyvých smutků.
Monsieur byl z domu vyhozen.
Evžen se octl na svobodě.
Účesem přizpůsoben módě,
oděň jak *dandy*² z Londýna,
svět prohlížet si počíná.
Mazurku tančil elegantně,
francouzsky plynň hovořil,
zvládal i pravopis a styl,
poklony skládal nonšalantně.
Takový nástup musel svět
ocenit, snad i závidět.

V

Všem v hlavě troška od něčeho
někdy a nějak uvízne.
Potom už hrát si na chytrého
nebývá nijak obtížné.
Oněgin byl, jak řekli mnozí
(soudcové neúprosně strozí),
až nedůtklivě vzdělaný.
Měl ono zvláštní nadání
o každé téma v rozhovoru
zavadit slůvkem učeným,
znalecky moudrým mlčením
se vyhnout závažnému sporu
a pak si koupit přízeň dam
za jeden trefný epigram.

VI

Latina dnes už vyšla z módy
a Evžen mohl si být jist,
že nemusí v ní skládat ódy,
že stačí epigrafy číst,
mít Juvenála plná ústa,
psát „vale“ místo „moje úcta“
a jakžtakž dohromady dát
verš z Eneidy na citát.
Choval se zcela nevšímavě
k moudrostem historických děl,
ba sotvakdy je otevřel.
Zato měl nastřádány v hlavě
historky uplynulých dní
od římských po ty poslední.

VII

Zvuk verše neměl za nejvyšší
a nejsvětější lidský cíl.
Jak se jamb od trocheje liší,
přes naši snahu necítil.
Homéra nebo Theokrita
nesnášel, Smitha ovšem čítal,
a tak se z něj stal ekonom,
který se lehko vyzná v tom,
jak se má hledět na finance,
proč víc než o zlato má stát
o hrubý produkt pečovat
a o plynulý obrat v bance.
Otec měl jiné myšlenky
a zastavoval pozemky.

VIII

Zřejmě už nemá smysl dále
rozvádět Evženova plus.
V čem se však vyznal dokonale,
na co byl pravý génius,
co od mládí mu bylo denním
trápením, prací, potěšením,
co jediné ho mohlo z pout
lenivé nudy vytrhnout,
to byla zručnost v pletkách lásky,
jž Naso říkal umění
a neměl ani tušení,
že za trest život bouřlivácký
v moldavské stepi dožije
daleko od Itálie.

IX, X

Jak brzy uměl licoměrně
umluvit nebo přemluvit,
zažárlit nebo doufat věrně,
beze slov najevo dát cit,
tvářit se hrdě, poníženě,
lhostejně nebo uneseně!
Jak nyně mlčel, a jak zas
výřečnost uměl najít včas,
v dopisech vzdát se běžných frází
a rovnou k nohám skládat svět,
na sebe přitom nemyslet,
mít pohled, který žhne i mrazí,
bodá i laská! A když chtěl,
i slzou se mu zablyštěl.

XI

Jak dovedl se zdát vždy nový,
nevinnost svými žerty mást,
polekat zoufalými slovy
a lichotkami líčit past,
dokud ho úsměv nepohladí,
útočit na zábrany mládí
žárem i chladnou úvahou,
zachytit něhu prchavou,
prosit a žádat o vyznání,
postřehnout, až jí na tváři
skrývaná láska zazáří,
a pak chtít tajnou schůzku na ní,
aby ji někde v ústraní
zasvětil do milování.

XII

Měl brzy otevřené dveře
i k vyhlášeným koketám.
A aby vyzrál na soupeře,
aby jim přebral srdce dam,
pomlouval jízlivě a s chutí
každické jejich škobrtnutí.
A přece bodří manželé
dál byli jeho přátelé.
Vítal ho chytrák dosud mladý,
Faublasův učenlivý žák,
podezřívavý ubožák
i paroháč, vždy bez výhrady
spokojený sám se sebou
a s obědem a se ženou.

XIII, XIV, XV

Kolikrát sotva vstát se chystá,
už tu má poštu mladý pán.
Pozvánky? Ovšem. Na tři místa
je srdečně dnes večer zván,
na bály, k dětem na oslavu.
Můj šibal nedělá si hlavu,
kam dřív se vydat. Maličkost.
Na všechny bude času dost.
Prozatím zevnějšek si pěstí,
pak hlavu zkrášlí *Bolivar*³
a Evžen jede na bulvár,
kde zevluje, než z kapsy vesty
poledne hlásí do světa
vynález pana Bregueta.

XVI

Stmívá se. Pozdní odpoledne.
Sníh letí koním od kopyt.
Na jeho bobří límec sedne
mrazivý stříbrolesklý třpyt.
K *Talonovi*⁴ ho vezou saně,
Kaverin už tam čeká na něj.
Vejde – a zátka vyletí,
šumí proud *vína komety*.
Krvavý *roast-beef* před ním leží
a hříšek mládí, lanýže,
dodané přímo z Paříže,
štrasburská paštika vždy svěží,
limburský sýr, a vrchol krás,
obloha – zlatý ananas.

XVII

Když žízeň dosud žádá vína
na opečenou kotletu,
zvonění v kapse připomíná,
že nadešel čas baletu.
Evžen je náročností známý,
zdomácněl mezi kulisami
a proslavil se dvořením
tamějším božským stvořením.
Teď k divadlu se řítí v saních.
Tam každý, kdo si zaplatil,
entrechat tleská ze všech sil,
Phèdru a Kleopatru haní,
Moinu vyvolává zas
(jen když je slyšet jeho hlas).

XVIII

Kraj kouzel! před nějakou dobou
Fonvizin vládl satiře
a měl tu schůzky se svobodou,
Kňážnin byl žákem Paříže,
Ozerov se Semjonovovou
ovaci sdíleli tu mnohou
dojatých, vděčných diváků,
Katěnin přispěl k zázraku
vzkříšení ducha Corneillova,
sem vedl mladý Šachovskoj
svých komedií hlučný roj,
zde vzešla sláva Didelotova.
Zde mezi dekoracemi
ubíhaly mé mladé dny.

XIX

Kde jste, vy bohyně z let mládí?
Vyslyšte truchlivý můj hlas.
Vás jiné krásky nenahradí,
ač v rolích vystřídalý vás.
Zazníš mi zas, ty sladký sbore?
Uvidím ruskou Terpsichoré
se vznášet oduševněle,
či zatvářím se kysele,
až lorňon najde na jevišti
jen tváře cizí, neznámé?
Budu pak chladně, zklamaně,
znuděně poslouchat, jak piští?
Nakonec možná budu rád,
že mohu aspoň vzpomínat.

XX

Lóže se skvějí v plné slávě,
v přízemí vře šum hovorů,
bidýlko tleská nedočkavě...
A opona jde nahoru.
Vprostřed nymf, na vypjaté špičce,
poslušná kouzelného smyčce
a celá jako ze třpytu,
Istominová stojí tu.
Špičkou své druhé ladné nohy
do vzduchu zvolna píše kruh,
vtom skok – a letí jako duch,
jak pírkó od úst Aiolovi.
Do výše hudba zdvíhá ji
a nožky se jen míhají.

XXI

Sál tleská. Vtom tam Evžen vkročí
a prodírá se řadami.
Přes lornon zprvu stáčí oči
k lóžím, a ovšem na dámy.
Prozkoumá balkon, druhý, třetí...
Obličej i toalety
ho ale zjevně otráví.
Teď opětuje pozdravy...
A konečně si všiml scény,
či spíše na několik chvil
pohledem o ni zavadil.
Pak zívá: „Chtělo by to změny.
Balet jsem snášel, teď však mě
už ani Didelot nenadchne.“⁵⁴

XXII

Dál čerti s draky honí vodu,
amorci hlučí ze scény,
dál na kožiších vedle vchodu
spí lokajové znavení,
dál kašle se a smrká v sále,
syčí se, dupe, tleská stále,
dál lijí třpyt svůj nádherný
venku i vevnitř lucerny,
dál touží koně po své stáji,
mrazem a čekáním už zlí,
a kočí, také promrzlí,
u ohňů panstvo pomlouvají.
Oněgin však už vyřkl soud
a teď se jede převléknout.

XXIII

Verš sotva stačí k vylíčení
skvostného chrámu parády,
kde svlečení a oblečení
jsou něco jako obřady.
Čeho je zpychlý Londýn plný
a co nám přes baltické vlny
za špek a dříví posílá
pro zjemnělého fintila,
co dodá Paříž do obchodů,
aby za tučný obolus
popíchla rozhyčkaný vkus
a nasýtila lačnou módu,
vše zkrášlovalo kabinet
mudrce osmnácti let.

XXIV

Jantar na cařihradských dýmkách,
na stole bronz a porcelán,
voňavkou v křišťálových sklínkách
si pěstí smysly mladý pán.
Hřebínky, pilky, nůžky drobné,
některé křivé, jiné rovné.
I kartáčky se pochlubí –
ten na nehty, ten na zuby.
Rousseau (a sotva ho to šlechtí)
potrhle plýtvá výrazy
a líčil, jak ho urazí,
když Grimm si před ním pěstí nehty.⁶
Zastánce práv a volnosti
se zde své role nezhostil.

XXV

Muž nemusí mít prázdnou hlavu,
když vlastní nehty pěstěné.
Jsme všichni služebníci mravů,
s tím sotva něco zmůžeme.
Podoben Čaadajevovi
svým strachem před břitkými slovy,
byl Evžen pedant na oděv
a vyumělkovaný zjev.
Tři hodiny se namouduši
otáčel kolem zrcadel,
a když pak z oblékárny šel,
vypadal spíše na Venuši,
která si masku muže dnes
zvolila pro maškarní ples.

XXVI

Když už jsem líčil toaletu
a vzbudil zájem, měl bych snad
teď všemu odbornému světu
popsat i Oněginův šat.
To bych však jednal nerozumně.
Já vím, že popis měl bych umět,
Jenomže *pantalóny, frak* –
chci to říct rusky, nevím jak.
A přitom uvědomuji si,
že slovní exotiku vám
až příliš často předkládám,
ačkoli čítal jsem si kdysi
spíš ze zájmu než ze zvyku
v Akademickém slovníku.

XXVII

Ted' nad tím bádát nemůžeme,
abychom nezmeškali bál,
kam Oněgin se právě žene,
pročež si drožku zavolal.
Kočáry stojí vyrovnány
a dvojítymi lucernami
iluminují vesele
fasády jinak setmělé
a duhy kladou do závějí.
Dům hostitele září tmou.
Tam knoty v mělkých miskách žhnou
a plochu oken přetvářejí
v jeviště k němým stínohrám
siluet šviháků a dam.

XXVIII

Evžen jde k parádnímu vchodu,
prolétne kolem portýra,
zdlá pár mramorových schodů,
a když si dveře otvírá,
srovná si účes. Sál je plný.
Všechno se při mazurce vlní,
hudba už přitlumila zvuk,
je málo místa, všude hluk.
Ostruhy jízdni gardy zvoní
a dámské nožky létají.
Mnohý muž ani netají,
jak žhavý pohled vrhá po nich.
Je kvilem houslí přehlušen
žárlivý šepot módních žen.

XXIX

Ve dnech svých nerozvážných přání
já nevynechal žádný ples.
Jsou pravým místem pro setkání
a pro psaníčka ještě dnes.
Manželé, zde jste v nebezpečí!
Tak sluchu popřejte mé řeči
a pilně dbejte dobrých rad.
Vždyť chci vás jenom varovat.
Matinky, dohlížejte i vy
bedlivě na taneční shon
a dceru střežte přes lorňon.
Jinak – bůh vám buď milostivý!
Mohu svět seznámit s tím vším,
sám totiž dávno nehřeším.

XXX

Plýtvat jsem časem na zábavy
až přespříliš, když jsem byl mlád.
Kdyby tak netrpěly mravy,
já měl bych plesy dosud rád.
Mám rád tu nespoutanou mladost,
tu tlačenci, třpyt a radost,
i dámy s jejich šňořením
a jejich nožky, i když vím,
že v celém Rusku najdu stěží
tři páry nožek ztepilých.
I když jsem zchladl, jedny z nich
mi ještě pořád v hlavě leží.
Ten vznosný krok mě dohání
a vytrhuje ze spaní.

XXXI

Kdy šílenec už pokoj dá si?
A kde, snad vprostřed pustiny?
Ach nožky, nožky! Kde teď asi
šlapete jarní květiny?
Orient vdechl vám svou něhu,
do smutku severského sněhu
jste nepřišly své stopy klást.
Měly jste rády hebkou slast,
v níž dotek koberce se mění.
Já při pohledu na krásu
zapomněl na lesk věhlasu,
na rodný kraj i uvěznění.
Mé mládí však už zaval prach
jak vaše stopy na lukách.

XXXII

Diany prsy, líce Flóry
působů mají na tisíc!
Pro mě však nožky Terpsichory
skrývají kouzel mnohem víc.
Zrak na nich ulpí okouzleně
a divá touha hned se žene
za krásou, již si představí,
o níž však jinak sotva ví.
Mám je rád pod prostřeným stolem,
má přítelkyně Elvíno,
když ke krbu se přivinou,
když hustou travou jdou a polem,
na parketu, jímž září sál,
nad mořem u žulových skal.